

Justiitsministeerium

KURITEOOHVRITE ÕIGUSED

Selles voldikus on esitatud asjaolud, mille kohta on ohvril õigus saada ametiasutustelt teavet. Olenevalt kuriteost ning ohvri vajadustest ja isiklikest tingimustest võib see teave olla teistsugune. Kontaktandmed ja lisateabelingid on esitatud voldiku lõpus.

1. Kuriteoteate esitamine

Kuriteo ohver peab kuriteost teatama politseile. Teade tuleb esitada võimalikult kiiresti, et kuritegu oleks lihtsam välja selgitada. Kuriteoteate esitamine võib olla ka kahjuhüvitise saamise eelduseks. Kuriteoteate võib esitada politseile näiteks kuriteokohas või politseiyaoskonnas, kergemate kuritegude korral ka Interneti kaudu või telefonitsi. Esitatud kuriteoteate kohta on kannatanul õigus saada kirjalik kinnitus.

2. Kuriteoohvrile pakutavad tugiteenused

Kuriteoohver võib vajada arstiabi või muid sotsiaal- ja tervishoiuteenuseid, nt sotsiaalvalvet, haiglaravi ning füüsilist ja psüühilist rehabilitatsiooni. Ohver võib neid teenuseid kasutada samadel tingimustel kui teised kliendid.

Paljud organisatsioonid pakuvad kuriteoohvrile tugiteenuseid, nõustamist ja juhendamist. Kuriteoohvrile valvekeskus annab kõikvõimalikku kuritegude ja kriminaalmenetlusega seonduvat abi ning pakub ohvri õiguste kasutamise seisukohalt olulist nõustamist. Lähisuhtevägivalla ohvrid võivad saada kaitset ja tuge turvakodudest. Abiks pakutakse ka telefoni- ja sotsiaalteenuseid. Mõnes piirkonnas pakutakse eritoetust seksuaalkuriteo ohvrile ja sisserrändaja taustaga naistele. Inimkaubanduse ohvrile on eraldi abistamise tugisüsteem, millega nad saavad liituda teatud tingimustel. Kui ohver annab loa, võib politsei või mõni muu eeluurimisametkond edastada tema kontaktandmed tugiteenuse pakkujale, kes temaga ühendust võtab.

Ohver võib tugiisikut kasutada kriminaalmenetluse eri etappides. Ohver võib paluda oma tugiisikuks määrata enda poolt soovitud inimese. Näiteks kuriteoohvrile valvekeskusest võib saada vastava väljaõppe saanud tasuta tugiisiku. Tugiisik võib olla ülekuulamiste juures ja osaleda kohtuistungil, kuid teatud olukordades võidakse tema kohalolekule seada piirangud.

3. Juriidiline abi

Ohvril on õigus kasutada juriidilist abi kuriteoteate koostamisel, ülekuulamisel ja kohtuistungil. Õigusabi andjaks võib olla advokaat, avalik juriidiline nõustaja või loa saanud õigusnõustaja.

Väikese ja keskmise sissetulekuga isikutel on võimalus saada riigi õigusabi. Sel juhul maksab õigusabi eest kas osaliselt või täielikult riik. Õigusabi võib taotleda kas õigusabibüroost või elektroonilise asjaajamisteenuse kaudu. Ohver võib ka paluda, et õigusabi taotleks tema eest advokaadi- või õigusbüroo.

Lähisuhtevägivalla, seksuaalkuriteo, isikuvastase või tervise või vabaduse vastu suunatud raske kuriteo ohvrile võib kohus määrata juriidilise nõustaja ja tugiisiku. Sel juhul maksab olenemata ohvri tuludest õigusabiteenuse eest riik.

4. Ohvri kaitse

Vahel võib juhtuda, et ohvrit hirmutatakse või ähvardatakse talle kätte maksta. Ohvrile lisakannatusi põhjustada ka kriminaalmenetlus. Ohver peab neist asjaoludest teavitama ametiasutusi. Ametiasutused hindavad eeluurimise ja kohtumenetluse käigus ohvri kaitsevajadusi ning vajalikke kaitsemeetmeid. Hindamine toimub koostöös ohvriga ja selle puhul arvestatakse ohvri isikuomaduste, olude ja kuriteo iseloomuga.

Teatud juhtudel võidakse ohvrit kohtuprotsessi käigus üle kuulata kaitsejõu tagant, videoühenduse abil või eraviisiliselt ja ilma süüdistatava kohalolekuta. Teatud juhtudel (nt kui ohver on alla 18-aastane) võidakse ohvri ülekuulamine salvestada videole ja salvestist kasutada kohtumenetluses tõendina.

Ohvri privaatsuse kaitseks võib kohus teatud tingimustel menetleda kohtuasja kinnisel istungil ning nõuda menetlusdokumentide ja kohtuotsuse teatud osade salastamist. Ohver võib seda kohtult taotleda. Kohus võib teatud juhul määrata, et ka ohvri isiku suhtes järgitaks saladuses hoidmise nõuet. Sellisteks juhtudeks on näiteks seksuaalkuriteod.

Kohus kaalub kohtumenetluse korraldamist ja kaitsemeetmete rakendamist alati iga konkreetse juhtumi puhul eraldi, arvestades, et süüdistatava kaitsele ette nähtud õigusi ei piirata. Kohtu lahend võib seega erineda varem tehtud hinnangust.

Raskete ohuolukordade korral võib ohver taotleda oma kontaktandmete salastamist, andmete väljastamise keeldu, lähenemiskeeldu või isegi nime või isikukoodi muutmist. Lisateavet saab ametiasutustelt või tugiteenuste pakkujatelt. Kui lähenemiskeeluga kaitstud isik asub elama muusse Euroopa Liidu riiki ja tunneb, et ta vajab ka seal kaitset, võib ta taotleda lähenemiskeelu määranud kohtult Euroopa lähenemiskeelu kohaldamist.

5. Hüvitised

Ohvril on õigus kohtuasja menetlusega seoses kuriteo toimepanijalt nõuda tekitatud kahju hüvitamist. Kahjude ja selle kohta, kas ohver nõuab teo toimepanijalt hüvitist, tuleb teada anda eeluurimise käigus või sellest hiljemalt kohtule teatada. Ohver võib hüvitist nõuda näiteks rikutud või kadunud vara eest, ravimite ja arstivisiitidega seotud kulude eest ning valuraha vägivallaga tekitatud valu ja vigastuste eest ning teatud juhtudel ka vaimsete kannatuste eest.

Tavapäraste ja selgete asjaolude korral võib ohvri nimel esitada hüvitusnõude prokurör, kui talle on edastatud nõude kohta arve, kviitung või muu selgitus. Sel juhul on tavaliselt tegemist varakahjuga. Kui kohus on kohustanud kuriteo toimepanijat hüvitisi maksma, võib maksete tasumise osas temaga kokku leppida või anda hüvitiste sissenõudmine kohtutäiturile täitmiseks.

Füüsilise või seksuaalvägivalla ohvril võib olla õigus riigipoolsele hüvitisele. Hüvitist taotletakse Riigikassast (Valtiokonttori) ning makstakse peajasjalikult isikule tekitatud kahju ja kannatuste eest. Hüvitise saamiseks peab ohver kuriteost teatama politseile. Kui kohtuasja menetletakse kohtus, saab ohver kuriteo

toimepanijalt nõuda ka kulude hüvitamist. Erandkorras võib hüvitist saada ka kindlustusfirmast või sotsiaalkindlustusametist (KELA).

Kui kuriteoohver kutsutakse asjaolude selgitamiseks kohtusse, on tal õigus kohtusse ilmumisega seotud kulude hüvitamisele riigieelarvest. Ohvrile võidakse sõidukulude ja saamata jäänud tulude eest maksta päevaraha.

6. Tõlge ja dokumentide tõlkimine

Kõigil on eeluurimisel ja kohtumenetluses õigus kasutada soome või rootsi keelt. Saamid on oma kodupiirkonnas õigus kasutada saami keelt. Ametkond peab vajadusel korraldama tõlke. Muukeelsel ohvril on kõigis kuriteo väljaselgitamisega seotud olukordades õigus kasutada keelt, mida ta piisavalt hästi oskab. Vajaduse korral peab ametkond korraldama ohvrile tõlke sellisesse keelde, mida ta oskab. Tõlge tuleb tagada eeluurimise ja kohtuprotsessi käigus ning ka siis, kui ohver on viipekeelne või kui tõlkimine on vajalik ohvri mõistmiseks või temaga suhtlemiseks. Tõlgil on vaikumiskohustus. Tõlgi töötasu maksab riik.

Ohver võib paluda mõne olulisema dokumendi tõlkimist. Tõlge võib olla üksnes suuline, kui õiguskaitse ei nõua dokumendi kirjalikku tõlget. Mõningatel juhtudel võidakse ohvrile tõlkida dokumendi osa või dokumendi kokkuvõte.

Eeluurimisel võib ohver saada kuriteoteate kirjaliku kinnituse tõlke, eeluurimise lõpetamise otsuse tõlke ja vajaduse korral ka mõne muu, kohtuasja seisukohalt olulise dokumendi tõlke. Prokuröriilt võib ohver saada süüdistuse esitamata jätmise otsuse tõlke.

Kohtus võib ohver saada istungi aega ja kohta puudutava teate, kohtuotsuse ja vajaduse korral mõne muu, kohtuasja seisukohalt olulise dokumendi tõlke.

7. Kriminaalasja lepitusmenetlus

Kriminaalajasades võidakse kasutada lepitusmenetlust, kui nii ohver kui ka kahtlusalune sellega nõustuvad. Lisaks eeldatakse, et kahtlusalune kinnitab sündmuste käigu põhilised asjaolud ja et lepitusmenetlus vastab ohvri huvidele. Lepitusmenetlus on tasuta ja alati vabatahtlik ning selle võib soovi korral mis tahes faasis ka poole pealt lõpetada. Koolitatud ja vabatahtlikud lepitajad aitavad kriminaalasja osapooltel juhtunut arutada ja ohvrile tekitatud kahju hüvitamise osas kokku leppida. Seda teenust pakuvad kõikide riikide lepitusbürood.

8. Kohtuasja menetlemist puudutavad andmed

Ohvril on soovi korral õigus teabele kohtuasja menetlemise, kohtumenetluse aja ja koha ning kriminaalajasas mõistetud karistuse kohta. Lisaks on kuriteo ohvril õigus teabele eeluurimisasutuse eeluurimise lõpetamise otsuse ning prokuröri otsuse kohta süüdistuse esitamatajätmise kohta.

9. Teave vangi või eeluurimisvangi vabastamise kohta

Teatud raskete kuritegude korral on ohvril vastava taotluse esitamisel õigus saada teade vangi või eeluurimisvangi vabastamise, põgenemise ja teatud tingimustel ka vanglast lahkumise kohta. Kui ohver soovib teadet saada, peab ta oma soovi edastama eeluurimisasutusele või prokuröriile. Eeluurimisasutus annab asja kohta täpsemat teavet.

Teade saadetakse tingimusel, et sellega ei ohustata vangi või eeluurimisvangi elu või tervist.

10. Muu teave

Ohvri roll eeluurimisel

Eeluurimisasutus teavitab ohvrit täpsemalt kannatanu ülekuulamisega seotud õigustest ja kohustustest. Ohver peab kuriteost ning võimalikest kahjudest rääkima tõepäraselt.

Ametiasutuse tegevuse kohta kaebuse esitamine

Kui ohver leiab, et eeluurimisasutuse tegevus on ekslik või puudulik, saab ta ametiasutuse tegevuse kohta kaebuse esitada. Kaebus esitatakse kirjalikult kas menetlusvea põhjustanud ametiasutusele või kõrgema taseme ametiasutusele.

Süüdistuse esitamatajätmise korral on ohvri õigus kaebus esitada riigiprokuratuuri, kellel on õigus kohtuasi uuesti kaalumisele võtta. Samuti võib ohver edastada kaebuse riigiprokuratuuri prokuröri muu otsuse või tegevuse kohta, kui ta leiab, et see on olnud ekslik.

Ohver võib ametiasutuse tegevuse kohta edastada kaebuse ka parlamendi ombudsmanile või riiginõukogu õiguskantslerile.

Ohvri võimalused väljaspool elukohariiki toime pandud kuriteo korral

Kui kuritegu pandi toime muus riigis, võib ohver saada tuge ja nõu ohvrite tugiteenuste pakkujatelt.

Kui ohvri suhtes on toime pandud kuritegu muus Euroopa Liidu riigis, võidakse eeluurimine või eeluurimisasutusele esitatud kuriteoteade teatud juhtudel edastada muu Euroopa Liidu riigi ametiasutusele. Kuriteoteade edastatakse muuhulgas raske kuriteo korral või eeldusel, et ohver ei saa kuriteoadet esitada riigis, kus kuritegu toime pandi. Raskete kuritegude korral kaalutakse kuriteoteade edastamist ka Euroopa Liidust väljapoole.

Kohtuasjaga seotud teavitajate kontaktandmed:

Kontaktandmed ja lisateave

Politsei: www.poliisi.fi, üldine hädaabinumber: 112

Tugiteenused: www.oikeus.fi/tukipalvelut, Kuriteoohvrite valvekeskus: www.riku.fi, tel. 116 006

- Turvakodud: www.turvakoti.net, www.thl.fi/turvakotipalvelut
- Vägistamisohvrite kriisikeskus Tukinainen: nettitukinainen.fi, www.tukinainen.fi, tel. 0800 97899
- Ööpäevaringne lähisuhtevägivallaohvrite abiliin: Nollalinja, tel. 080 005 005

Brošüürid ja teave kuriteoohvritele: www.oikeus.fi

Õigusabi ja õigusabibürood: www.oikeus.fi/oikeusapu

Prokurörid ja prokuröri asjaajamine: www.oikeus.fi/syyttaja

Kohtud ja kohtuga asjaajamine: www.oikeus.fi/tuomioistuimet

Kuriteoga tekitatud kahju hüvitamine, Riigikassa: www.valtiokonttori.fi, tel. 0295 50 2736

Rahalised sissenõuded, täitemenetlus: www.oikeus.fi/ulosotto

Lepitusmenetlus ja lepitusbürood: www.thl.fi/sovittelu

Kodanikuteenuste portaal: www.suomi.fi